

Második András Aranybullája^{*)}

mely 1222. esztendőben költ

Kiadta magyarul
Virág Benedek
a szelíd tudományok
volt királyi tanítója
Pesten, MDCCCXV.

Nagy reménységű ifjainknak

Nem vala szándékom eleinten közrebocsátani ezen kis munkát, mely deák nyelven a két magyar hazában közel hatszáz esztendőtől fogva ismeretes; sőt érdeme szerént tiszteletben is tartatik. De elgondolám: aminek írása nekem kedves volt, annak olvasása sokaknak talán nem leend unalmas, jelesben azért, mert anyai nyelven jelenik meg, mely édesebb szokott lenni minden idegen hangnál. Tanú erre Dárius*, a szerencse bús áldozatja, ki igen megörült azon, hogy végszempillantásában olyan emberre akadott, kivel a maga nyelvén beszélhetne. Ha a haldokló így érzett, mint nem kellene érzene az élőknek?

Előttem forgátok ti is, nagy reménységű ifjak! – méltók kiknek ezen magyar Aranybullát adnám. A jámborság és tudomány legyen vezértek az igaz dűcsőséghez, ki csak a tántoríthatatlan szívűeket szokta magához ölelni!

Mely nagy örömünkre volna, ha azon jó hazafiak, kik annyi száz esztendők előtt nemcsak a magok, hanem a maradék boldogságáról is gondoskodván, ezen nevezetes királyi végezés kidolgozásában részesek valának, mind egyebeket, mind ezt a nemzetnek a nemzet nyelvén írták s adták volna ki, nem idegenen. Vajha eszékbe jutott volna helyesen magyarázni Szent Istvánnak eme szavait:

„Quis Graecus regeter latinus graecis moribus? Aut quis latinus graecos latinis regeter moribus?”* Mi azonban emlékeztvén azon üdöre, melyben ők éltenek, köszönjük meg nekik a dűcsőséges cselekedetre általok adatott szép példát. Késő is már visszasóhajtani, ami most csak arra való, hogy kijelentsük, mely nehezen esik ily sokáig rajtunk uralkodása annak a maga szülött földén – Latiumban* – félelemmel lappangó idegenségnek.

Ezen királyi rendelés cikkelyeiből hazánknak akkori állapotja kitetszik. Ugyanis aki olvasandja, felejtse el egy kis ideig mostani boldogabb sorsát, és magát azon üdőben élni képzelje; egyébként nem fogja érteni azt, amit azon jeles férjfiak érzettek, kik a királyi méltóságnak és a hazai dűcsőségnek szívek szerént barátjai lévén áldásban vannak. – De a hajdani szokásokra is, melyek lassanként megváltoztak vagy egészen eltűntek, a régiség böcsülője örömmel emlékezik. Bár találkoznék, ki magának ezen tárgyból különös hírt-nevet igyekeznék szerzeni! Tudniillik:

Szent dolog a Honynak törvényt s régi szokásit

A féledékenység ellen fenntartani s védni.*

Pesten, 7. Márciusban 1805.

Virág Benedek

^{*)} Forrás: <http://mek.oszk.hu/05900/05919/html/gmiiendre0002.html> (2010-01-13)

A megoszolhatatlan Szentháromság egy Istennek nevében!

András, Isten kegyelméből Magyarországnak, Dalmáciának, Horvátországnak, Rámának, Szervíának, Galiciának és Lodomeriának királya, örök emlékezetre.

Mivel azon szabadság, melyet Szent István király szerzett volt országunkban mind a nemeseknek, mind egyebeknek, némely királyok hatalma által, kik néha magok haragjáról bosszút állának, néha hallgatának a gonosz embereknek hamis tanácsokra, vagy kik az ő tulajdon hasznokat keresék, igen sokban megkárosodott: a mi nemesaink Fölségünknek, és az előttünk való királyoknak sokszor könyörgöttek és esedeztek országunknak megjobbítása végett.

Mi tehát az ő kéréseknek mindenben eleget tenni akarván, amint tartozunk leginkább ezen alkalmatossággal, mert már gyakran minékünk övelek nem kicsiny keserűségekre jutott ügyünk, amit illik eltávoztatnunk, hogy a királyi méltóság fenntartassék (ez pedig senki által jobban nem eshetik meg mint őáltalok): mind önekik, mind egyéb embereknek a mi országunkban a Szent Istvántól adatott szabadságot megengedjük.

És más egyéb dolgokat, melyek országunk jobb állapotjára tartoznak, hasznoson rendelünk ilyen módon:

I. cikkely

Rendeljük, hogy minden esztendőnként Szent István napját, hacsak valami nagyon nehéz foglalatosság vagy betegség meg nem tiltaná, Székesfejérváratt tartozzunk ülleni.

1 §. És ha mi jelen nem lehetünk, a nádorispány kétség nélkül ott leszen érettünk, és mi képünkben meghallgatja az ügyeket.

2 §. És minden nemesek, kik jelen akarnak lenni, szabadon odagyülekezzenek.

II. cikkely

Akarjuk ezt is, hogy se miáltalunk, se utánunk való királyok által, valami üdőben meg ne fogattassanak vagy nyomorítottassanak a nemesek valamely hatalmas kedvéért, hanem ha először elidéztenek, és a törvény szertartásával bünösöknek lenni találtatnak.

III. cikkely

Ismét; semmi adót nem veszünk a nemesek jószágáról, sem szabados pénzeket nem szedetünk.

1 §. Sem házaikban, sem faluikban meg nem szállunk, hanemha hivatalosok leszünk.

2 §. Az egyház népére sem vetünk teljességgel semmi adót.

IV. cikkely

Ha valamely nemesember fiú magzat nélkül meghalálozik, negyed részét birtokának az ő leánya nyerje el, a többivel azt mívelje, ami neki tetszik.

1 §. És ha testamentom nélkül történik halála, a közelebb való atyafiára szálljon jószága.

2 §. És ha teljességgel semmi nemzetsége nincsen, a királyra szálljon.

V. cikkely

A vármegye ispánja meg ne ítélje a nemesek jószágán lakókat, hanemha pénz és dézma dolgában.

1 §. A várnagyok csak az önnön megyéjekben való népeket ítéljék.

2 §. A lopókat és tolvajokat a királyi bírák ítéljék, de a vármegye ispánja jelenlétében.

VI. cikkely

Ismét; azoknak, kik egy valakire öszveesküdtek, ne legyen szabad – mint szoktak – lopókat nevezni.

VII. cikkely

Ha a király az országon kívül sereget akar vinni, a nemesek ne legyenek kötelesek vele menni, hanemha az ő pénzéért.

1 §. És a visszajövet után hadiítélet alá ne engedje őket vettetni.

2 §. Ellenben pedig ha ellenség jövend az ország ellen, a nemesek tartozzanak feltámadni, és mindnyájan hadba menni.

3 §. Ismét; ha az országon kívül akarunk hadakozni, és sereget vezetendünk: mindazok, kiknek ispányságok vagyon, pénzünkért tartozzanak velünk jönni.

VIII. cikkely

A nádorispány országunkban minden embert válogatás nélkül ítéljen.

1 §. De a nemesek pörét, mely fejek és jószágok veszedelmében jár, a király híre nélkül el ne végezhesse.

2 §. Több vicebíróat pedig egynél ne tarthasson udvarában.

IX. cikkely

A mi udvarbírónk, míg az udvarunkban vagyon, mindeneiket megítélhessen; és amely pört az udvarban elkezdett, azt mindenütt elvégezhesse.

1 §. De amikor a maga jószágában lakik, ne bocsáthasson ki idéző embert, se a pörösöket maga elejbe ne idéztethesse.

X. cikkely

Amely jobbágnak* tiszt létében halála történik a hadban, annak fia vagy testvére illendő tisztséggel ajándékoztassék meg.

1 §. Azonképpen ha nemesnek leend halála, annak fiát a király tetszése szerint ajándékozza meg.

XI. cikkely

Ha idegenek, tudniillik derék emberek jönnek az országba, ne tetessenek tisztségekbe az ország tanácsa nélkül.

XII. cikkely

Feleségeik azon nemeseknek, kik meghalnak, vagy törvény szerént megöletnek, vagy a bajviadalban és akármí módon elvesznek – meg ne fosztassanak az ő jegyruhájoktól.

XIII. cikkely

A jobbágyok* úgy járjanak a király udvarába, vagy akárhová mennek, hogy a szegényeket ne nyomorgassák, ne fosszák.

XIV. cikkely

Továbbá: ha valamely vár ispánja nem oly tisztességesen viseli magát, mint az ő megyéjéhez illik, vagy népét nyomorgatja: reá bizonyodván ez, az egész ország előtt szégyenére fosztassák meg méltóságától, és amit gonoszul elvonszott, adja vissza.

XV. cikkely

A király lovászi, pecéri*, kaszási ne merjenek szállani a nemesek faluira.

XVI. cikkely

Egész vármegyéket, vagy egyéb királyi tiszteket örökbe nem adunk.

XVII. cikkely

Ha valaki igaz szolgálatja által jószágot nyerend, attól soha meg ne fosztassék.

XVIII. cikkely

Továbbá: a nemesek engedelmet nyervén tőlünk, szabadon mehetnek fiankhoz, úgymint nagytól kicsinyhez*, és ezért jószágaikban meg ne károsíttassanak.

I §. Azt, ki fiánk előtt igaz törvény szerént vesztett, mi előnkbe nem bocsátjuk; sem azon pört, mely őelőtte kezdetik, míg ugyanott vége nem szakad; viszont a mi fiánk is ezenképpen.

XIX. cikkely

A várok jobbágyi*, a Szent István királytól adott szabadság szerént éljenek.

I §. Hasonlóképpen az idegenek, akármí nemzetből valók, az eleitől fogva nekik engedtetett szabadság szerént éljenek.

XX. cikkely

A dézmák pénzzel ne váltassanak meg, hanem mint a föld terem, bor vagy gabona fizettségük.

1 §. És ha a püspökök ellenmondanak, nem segítünk nekik.

XXI. cikkely

A püspökök a mi lovainknak dézmát ne adjanak a nemesek jószágáról: se a király jószágába azonok emberei ne tartozzanak dézmát hordani.

XXII. cikkely

Ismét; a nemesek erdeire vagy réteire, ha ők azt ellenzik, a mi disznaink ne hajtassanak.

XXIII. cikkely

Ismét; a mi új pénzünk esztendeig tartson húsvéttól fogva húsvétig.

1 §. És a pénz olyan legyen, amelyen volt Béla király üdejében.

XXIV. cikkely

Pénzverő kamaraispányok, sótiszték, vámosok országunk nemesei legyenek.

1 §. Izmaeliták és zsidók ne lehessenek.

XXV. cikkely

Ismét; só ne tartassék az ország közepében, hanem csak Szabolcson s Regécben és a Végekben.

XXVI. cikkely

Ismét; jószág az országon kívül valónak ne adassék.

1 §. Ha valami jószág már valakinek engedve volna vagy eladva, a hazafiaknak megváltásra visszaadassék.

XXVII. cikkely

A *Mardurinák**, amint Kálmán király rendelte, úgy fizetessenek.

XXVIII. cikkely

Ha ki törvény szerént kárhoztatott meg, azt semmi hatalmas ne oltalmazhassa.

XXIX. cikkely

A vár ispánja az ő megyéje jövedelmével elégedjék meg; a többi jövedelmek, melyek a királyt illetik, úgymint csöbör pénz, vám, ökrök és a várak két része, a királyé legyenek.

XXX. cikkely

Ismét; ezen négy jobbágytól*, tudniillik a nádorispánytól, bántól, két ország-ispánytól, királyétól és királyné asszonyétól elválva, senki két tiszteletet ne viselhesen.

XXXI. cikkely

Végre, hogy ezen mi engedelmsünk és szerzésünk mind a mi üdönkben, mind az utánunk következők üdejében örökké hatható legyen s fennmaradjon, hét egymáshoz hasonló levélben íratuk, és arany pecsétünkkel megerősítettük: úgy, hogy egy küldessék Pápa úrnak, hogy ő is írassa bé krónikájába, másik az ispotályban*, harmadik a templomban, negyedik a Királynál, ötödik az Esztergomi Káptalanban, hatodik a Kalocsai Káptalanban legyen, a hetediket tartsa a nádorispány ki üdő szerént leend.

1 §. Úgyhogy ez írás mindenkor szemei előtt lévén, se maga ne tévelyegjen a feljebb megírottakban, se királyt, se nemeseket vagy egyebeket ne engedjen tévelygeni; hogy ők is gyönyörködjenek szabadságokban, és azért mihozzánk s utánunk élő királyaikhoz hívek legyenek, és a királyi koronának köteles engedelmséggel szolgáljanak.

2 §. Hogyha pedig mi* e mostani rendelkezésünk ellen cselekedendünk, vagy valaki a jövődő királyok közül valamikor ellene akarna járni, ezen levelünknek erejével, anélkül, hogy valami hitlenség gyalázatjában essenek, mind a püspökök, mind más jobbágyok* és az ország nemesei mindnyájan és egyenként is a mostaniak és jövődők és maradékok nekünk és utánunk való királyaiknak szabadon ellenünk állhassanak és ellenünk mondhassanak örökké.

3 §. Költ *Cletus* keze által, ki egri prépost, és a mi királyi udvarunknak *kancelláriusa*. A megtestesült Igének utána ezerkétszázhuszonkét esztendőben.

Tisztelendő esztergomi *János* érsek, kalocsai *Ugren* érsek, csanádi *Desiderius* püspök, veszprími *Robertus* püspök, egri *Tamás* püspök, zágrábi *István* püspök, váradi *Alexander* püspök, pécsi *Bertalan* püspök, győri *Kozma* püspök, váci *Bereck* püspök, nitrai *Vincentius** püspök létekor. Királyságunknak tizenhetedik esztendejében.

Töredék II. András históriájából

III*. Béla királynak, ki a XII. század vége felé (1174–1196) uralkodék nálunk, fia volt *András*. A hadakozásra termett-e vagy oktattatott inkább, mint az országglásra, viselt dolgaiból alkalmasint kitetszik. Atyjától 1186-ban Galícia elfoglalására küldetett, de *Kázmér** lengyel király nagyobb serege ellen nem védelmezhetvén magát, *Lodomér* hercegnek* hagyta oda a tartományt 1188. esztendőben.

Több várakat és jószágokat rendele neki atyja, melyekből méltóságához képest élhetne. Mert a királyságot öregbik fiának, *Imrének* adá, kinek szelíd erkölcsét amannak kemény természetétől féltette. A jó öreg király betegségbe esvén fogadás által lekötölte magát a keresztes hadra, de vagy fogyatkozott ereje, vagy országos bajai miatt nem tehetett eleget ígérétenek: szent kötelességét tehát *Andrásra* bízta, kinek azonvégre igen sok kincset is hagyott. Ezen vigasztaló gondolatok között nemsokára búcsút vett fiaitól, és elnyugodott.

András, atyjának halála után, sok ifjak szokása szerént; kelletinél fényesebb pompával kezdé élni, úgyhogy a tékozló nevet megérdemlené. Nem feledkezék meg a Szentföldre való utazásról; de eleven és tüzes – ne hagyjuk ki: nagyravágyó – lévén, a más fejedelmek között nem mint

királyfi, hanem mint koronás monárka* akart megjelenni. E büszke indulat ötet, hazánknak nagy kárával, *Imre* bátyja trónusa ellen ragadta, mely bűnös harc el is szegényítette.

A XIII. század elején (1205) királynak koronáztatott. Ezen nagy hivatalt sokáig viselte ugyan, de igen szerencsétlenül, mert nem volt reá készülve. Előbbeni férjfiúi keménységét nem tudom mi asszonyi lágyág váltotta fel. *Gertrúd* tehát, a királyné mind őrajta, mind a nemzeten kezdte uralkodni, és csak az idegeneket gazdagítani s méltóságokra emelni tetszése szerint. Alkalmatosság vala ez a bosszúállásra, melynek dühe, midőn *András* Galícia birtokába viszi vala 1213-ban *Kálmán* fiát, kegyetlenül kiütött. *Gertrúd* gyilkosa, amin lehet csodálkozni, büntetetlen hagyatott.

Ilyen kétséges és szomorú környülállások között az országnak szüksége vala *András* jelenlétére s bölcsességére; de ő lelke félelméből-e, vagy más okból, ellenkezőt cselekedett. *Gertrúd* helyébe az Antiziodori gróf Napkeleti Péter* nevű császár leányát, *Jolántát* eljegyezvén magának, Palesztinába készült. Közölvén ezen szándékát a nemzettel, nagy számmal találkoztanak, kik imígy kiáltának el: „Mind ebben, mind más egyéb hadban örömet vitézkedünk a te kegyelmed reménységéért.” S feleségeik, gyermekeik, rokonaik, kedveseik karjaiktól elszakadván a messze országi hadakozásra adandó jelt várták.

Azon üdőben a *latinusok* hatalma Napkeleten hanyatlik vala. Keresztshadakat parancsolának tehát Európában *III. Innocentius**, *III. Honorius**. A fejedelmek akartak is menni, nem is. Nagy nehezen a frankusok és venetusok* felkeltek, de nem Palesztinába, hanem Konstantinápolyba mentenek, és a görög birodalomnak ezen fényes székét 1204. esztendőben elfoglalván, sok szentségtörésekkel pogány módra (mert ami igaz, ki kell mondani) megförtöztettek, úgyhogy a görögök mai napig is gyűlölik a *latinosokat*.

Egy más keresztshadat gyűjtöttek az olaszok és németek 1217-ben. Az egész seregnek fővezére lett *András* magyar király, kihez az ausztriai *Leopold**, bajoriai *Lajos** s mások kapcsolák magokat. A királyt *Tamás* egri s *Péter* győri püspökökön és sok főurakon kívül tízezer nemesek, mindnyájan a magok költségén, kísérték el.

Győzedelmes népe, mint a csattogó jégeső, félelembe s remegésbe hozta Szíriát. Által kelvén a Jordán vizén, midőn Babilon* elfoglalására siet, a Tábor hegy váránál az egész kereszties vitézség hirtelen megakadott. Mondják, hogy *Andrástól* a többi fejedelmek azért állottak volna el, mivel dücsőségét irigylék, és mivel Ázsia zsákmányit félték a magyaroktól. Az igaznak látszik, hogy a király veszedelmes betegségbe esett, melyből erőre kapván annál inkább siette haza, mennél több rossz híreket vett Magyarországból.

A napkeleti uraságra vágyakodó *latinusoktól* elválása *Andrásnak* igen tetszett a görögöknek, kik azokból vele szövetséget, barátságot, sógorságot kötni vetekedtenek. *Leo* örmény* király *Isabella* leányát harmadik fiának, *Andrásnak* ajánlotta és országát; *Teodoros Lascaaris**, ki Niceában a *latinusok* ellen napkeleti császárnak koronáztatott 1206-ban, *Mária* nevű leányát *András* király fiának, *Bélának* adta. *Assanes**, bolgár király pedig magának feleségül kérte *Mária* nevű leányát *Andrásnak*, kit el sem eresztett, míg reá nem állana. Ezek történtek hazatértekor, 1218. esztendőben.

Minekelőtte a magyar határokig hoztam *Andrást*, feljegyzem: a ravasz és nyerekedő görögök és szirusok sok tátott szájú európaiakat, mivel gyakor tapasztalásból tudták, hogy a szent dolgokat mód nélkül keresik és irigylük, a Szentföld nem keresztény lakosinak, kétség nélkül nem egyszer csaltak meg eladván nekik nagy drágán az ismeretlen csontokat, cserép és vessző darabokat sat. A mi jó *Andrásunk* mit hozott légyen, megírta po. *Turótzii** és *Bonfinius**, két nevezetes historikusunk.

Már a magyar szélyeken megállott a hosszú úton megfáradott seregével, és íme! semmi örömjeleket nem lát; senki elejbe nem megyen örvendeni visszajöttén. A királyné *kancelláriusa* majd fenyegetés, majd könyörgés által két-három prelátust végre csakugyan arra bírt, hogy

mennének köszöntésére a királynak. Minek jele az, midőn valamely nemzet királyának dicsőségén nem akar örülni? midőn az erőszak és a hízelkedés csalogatja s veri ki belőle az örömet és tiszteletet fejedelme iránt?

Igen rosszul vala az egész ország. Távollétében a hatalmasbak az ifjú királyt, *Bélat* és a királynét semminek tarták, az erőtlenebb nemességet sanyarú szolgaságra veték, a király és ország jövedelmit magok között feloszták – és lehet-e ott valami jó, hol az igazságnak kiszolgáltatása megszűnt? – Nemcsak a világiak, hanem az egyház főpapjai is bűnösök valának. Elbámult *András* országának szörnyű állapotján.

Béla, az ifjú király, hallgatván az istentelen hízelkedőkre s tanácsosokra, a kormányt, melyet kezébe az atyai kegyelem csak üdeig engedett vala, nem adá vissza. Így egyszerre két király akarván uralkodni teljes hatalommal, egyik a másik ellen a nemzet veszedelmére munkálódott. A főurak is, amint kinek-kinek tulajdon haszna vagy kívánsága hozta, részrehajlának a közjó kimondhatatlan kárával.

András nagyon kezdette érteni szegénységét. Ez igen kártékony ellensége a királyságnak. Országá nyögésére nem volt siket, hanem tehetetlennek tudván magát, sokáig hallgatott. A közönséges nyomorúság orvoslásához rossz órában fogott. Tanácsosi kétségnélkül valának, de már valamint a bölcsesség gyümölcsei a királyi személynek, úgy a gyávaság kárai is szokás szerént annak tulajdoníttanak. Minden pénz és sóbányákat, vámokat, korona jószágokat, szóval minden országjövödelmeket izmaelita* és zsidó kézbe adott. Ezek lettenek tehát főurak, nemesek, parancsolók. Ha keménységet, azaz igazságot akart mutatni a közjó tolvaji ellen, a gonoszok ötlet elkerülvén fiához folyamodának, ki így is iparkodott magának tekintetet szerezni, melyet benne az öreg gyakran méltatlanul üldözött.

Midőn a rossz naponként nevednék és a monárkia veszedelme közelítne, némely jobb lelkű férjfiak, a haza szeretetétől ingereltetvén kérék *Andrást*, hogy a közönséges nyomorúságokat közönséges tanácskozások által igyekeznék megorvosolni, hirdetne országgyűlést; hozná vissza a rendtartást, igazságot, békességet, szerezne magának is tekintetet.

Felüdült *András*, és 1222. esztendőben közönséges gyűlést hirdetett, mely alkalmatossággal az ő és *Béla* fia jelenlétében a régen s újon történt ínségek kútfejei megvizsgáltottak. Hosszas tanácskozás után a király és ország egyetértésével költ ama híres *Végezés*, melyben mind a népnek jussai világosan magyaráztatnak, mind a királyi fölségé meghatározatnak. Ezen *Végezés* aranypöcséttel erősített meg a királytól. Örömmel tértek haza a jámborok (mert azon XIII. században, minálunk is voltak jámborok). Amit óhajtunk, azt hamar elhisszük. A reménység édes, de csalóka.

A Diétán hozatott *Végzésnek* ide s tova küldözgetésében inkább igyekezett *András*, hogysem az ország sebeinek az szerént való orvoslásában, újonnan kezdé tehát minden felfordulni. *Dienes palatinus**, alacsonlelkű és ravasz és maga javát egyedül kereső ember, amint történetíróinkban olvassuk, a két királyi udvart egymás ellen háborítván, ostora lön a közjónak. A félénk és gyanós természetű öreget arra bírá, hogy fiát és menyét kimenni kényszerítné az országból; kiket nemsokára, tartván a belső zendeléstől, Ausztriából visszahívott, de gyűlölni meg nem szűnt.

Az Aranybulla* XXIV. cikkelyének csak úgy tön eleget, hogy *Samuel** nevű magyar urat kamara ispánynak választotta: ki minden királyi jövedelmeket zsidóknak és szarácenusoknak* árendába kiadott. Ezek, kétség nélkül sokat tudtak keresni a királynak, de magoknak még többet. A drágaság mindennap érezhetőbb és veszedelmesb lett. Az ügyefogyott keresztény atyák s anyák kisdéd fi s leány gyermekeiket néha kénytelenek valának a zsidóknak eladni. Rémitő dolog! A dús izmaeliták a nemesek leányaikban, azon okból válogatának. A környülmétéltek száma s hatalma kimondhatatlan volt.

Az egyházi s világi törvények felforgatását látván *Robertus* esztergomi érsek*, minden templomokat bézaratott, minden szentség szolgáltatást megtiltott. Egész országban irtóztató

hallgatás lón, mint valamely pusztában. Az eszére tért népnek nyögése és siralmas panasza *András*ban bámulást, keserűséget, szégyent okozott: „Pater sanctissime* (*IX. Gergely** pápának írta) quam diro dolore percussus exstiterim, quum tam ego, quam regni mei incolae, ab uberibus mellifluis S. matris ecclesiae, tamquam filii degeneres, excludamur, et apud illos mundi principes quanti nominis ignominia dedecus incurram, explicare non valeo.” Ezeken a keményszívű *teológus* is, úgy vélem, megindulhat, annál inkább, ha eszébe juttat egy jámbor, ősz s öreg királyi fölséget, milyen *András* vala, midőn ezen szomorú sorokat írta.

Esküvéssel ígérte az ország állapotjának jobbítását *Jakab* római követ* jelenlétében. Ki is adott egy *decretumot*, mely amaz Aranybullához hasonlít, de kevés, vagy semmi foganattal. Azonban testi s lelki erejében megfogyatkozván *Béla* fiára hagyta az országot 1235. esztendőben. Nem kis bánattal és óhajtással kísértetett sírjába. Emlékezete fennvagyon és fennmaradand az Aranybullában örökre. *Jeruzsálemi Andrásnak* mondatik. Tudniillik a Jeruzsálemi Szent Jánostól neveztetett keresztes barátoknak *konfraterek** volt, mert Jeruzsálemet ő soha nem látta, noha védelmére kész vala harcolni. Így ítélnék némely tudósok.